

Paniyumu — Umubare wa Makumyabiri

Uruhererekane rwa Daniyeli 11 n'iburira ryo mu 2025

Jeff Pippenger

2026-03-02

Ishyirwa rya ba pionnier ku mateka asohozwa umurongo wa cumi kugeza ku wa cumi na gatandatu ryagaragajwe ko Roma, yo yashyizeho iyerekwa, yageze mu mwaka wa 200 mbere ya Kristo, uwo mwaka nyine w'intambara ya Panium, kandi ndavugaga ko mu 2025 Roma yageze igashyiraho iyerekwa binyuze ku irahira rya Trump na Papa Leo. Umwaka wa 2025 ugereranywe igihe rukumbi papa na Perezida barahiriye mu mwaka umwe. Inyamaswa n'ishusho yayo byarazamukira kugira ngo bibonwe n'abemera kureba bose mu 2025. Bitandukanye na ba pionnier, ndimo gukoresha urukurikirane rw'imirongo, aho gukoresha amateka yabanjwe gusohozwa iyo mirongo. Nemera ayo mateka, ariko ndimo gukura ku rukurikirane ruri muri iyo mirongo nk'urwego rw'amateka, aho gukoresha amateka ngo asobanure urwego rw'iyi mirongo. Mvugaga ko ubwo buryo bwombi ari ubw'ukuri.

Impinduramatwara y'Abamakabeyi

Nkoresha umurongo w'Abamakabeyo mu buryo busa. Ubugumuke bw'Abamakabeyo bwo mu mwaka wa 167 mbere ya Kristo bwabaye nyuma cyane y'intambara ya Panium yo mu mwaka wa 200 mbere ya Kristo, kandi mbere cyane y'uko Pompei yigarurira Yerusalemu mu mwaka wa 63 mbere ya Kristo. Umurongo utangirira ku murongo wa cumi na gatandatu uvugaga ku kwigarurira kwa jenerali Pompei Yerusalemu mu mwaka wa 63 mbere ya Kristo, ugakomeza ukageza kuri Tiberiyo Kayisari, wari ku ngoma igihe Yesu yabambwaga. Umusaraba na Tiberiyo byerekanwe mu murongo wa makumyabiri na kabiri w'igice cya cumi na rimwe.

Kandi bazasendera imbere ye nk'aho ari umwuzure, bazarengerwa kandi bajanjagurwe; koko n'umutwara w'isezerano ni ko bizamugendekera. Daniel 11:22.

Jenerali Pompeyo atsinda Yerusalemu mu mwaka wa 63 mbere ya Kristo mu murongo wa cumi na gatandatu, hanyuma umusaraba mu mwaka wa 31 nyuma ya Kristo mu murongo wa makumyabiri na kabiri, bigereranywe umurongo w'ubuhanuzi utangirira ku kimenyetso cy'itegeko ryo ku Cyumweru ukarangirira ku kimenyetso cy'itegeko ryo ku Cyumweru. Umurongo wa makumyabiri na gatatu ni ugucamo muri uwo mwandiko, bityo ugashyira ikimenyetso ko umurongo wa makumyabiri na kabiri ari iherezo ry'umurongo w'ubuhanuzi watangiriye mu murongo wa cumi na gatandatu. Kandi biherekejwe n'iherezo rigaragara ry'uwo murongo mu murongo wa makumyabiri na kabiri, ni uko uwo murongo wa makumyabiri na kabiri ari ikimenyetso cy'icyo kimenyetso nyirizina kigaragajwe mu murongo wa cumi na gatandatu, bityo bigatanga ubuhamya bwa Alufa na Omega bwerekana ko imirongo ya cumi na gatandatu kugeza kuri makumyabiri na kabiri igereranywe umurongo w'ubuhanuzi wihariye.

Byongeyeho ko umurongo wa cumi na gatanu n'uwa cumi na gatandatu byerekana ihinduka riva ku bwami bw'Abaselewukide rijya ku butegetsi bw'Abaroma, maze ukabona ugucikamo

k'ururhererekane kuva ku Baselewukide bo mu murongo wa cumi na gatanu kugera ku Baroma bo mu murongo wa cumi na gatandatu, kandi umurongo uhera ku murongo wa cumi na gatandatu ukageza ku wa makumyabiri na kabiri ugaragara neza ko watandukanijwe nk'umurongo umwe wihariye w'ubuhanuzi. Umurongo wa cumi na gatandatu utangiza ubutegetsi bukurikiraho buzategeka u Buyuda, bityo ukaranga ihinduka ry'amateka y'ubuhanuzi nk'uko bimeze no ku murongo wa makumyabiri na gatatu. Uwo murongo utangirana kandi ugasozwa n'ikimenyetso cy'itegeko ryo ku Cyumweru, kandi uwo murongo urangirira ku murongo wa makumyabiri na kabiri w'igice cya cumi na kimwe.

Smith—n'Abami batatu b'Abaroma`´`

Kuba umurongo wa cumi na gatandatu ugereranya itegeko ryo ku Cyumweru, nk'uko n'umurongo wa makumyabiri na kabiri urigera—bisaba ko iyo mirongo yombi ihuzwa, umwe ugashyirwa ku wundi. Uriah Smith agira icyo avuga ku murongo wa makumyabiri na gatatu, kandi agasobanura impamvu ugereranya amateka yatangiye kera kurushaho mu ruhererekane rw'amateka y'imirongo ibanziriza, aho kuba ugereranya amateka akurikirana ako kanya nyuma y'umusaraba uvugwa mu murongo wa makumyabiri na kabiri.

“UMURONGO WA 23. Kandi amaze kugirana na we isezerano, azakora iby'uburiganya; kuko azazamuka, kandi azakomera n'ubwoko buke.”

“Uwo 'we' isezerano rivugwamo hano rigiranywa na we, agomba kuba ari ubwo butware nyene bwagiye buvugwa mu buhanuzi kuva ku murongo wa 14; kandi ko ari ubutegetsi bw'Abaroma bigaragazwa mu buryo budashidikanywaho no gusohozwa kw'ubwo buhanuzi ku bantu batatu, nk'uko byamaze kugaragazwa, bayoboye ubwami bw'Abaroma bakurikirana; ari bo Yuliya, Awugusito, na Tiberiyo Kayisari. Uwa mbere, amaze gusubira mu gihome cy'iwabo anesheje, yarasitaye aragwa, ntiyongera kuboneka. Umurongo wa 19. Uwa kabiri yari usohesha; kandi yategekanye mu cyubahiro cy'ubwami, kandi ntiyapfuye azize umujinya cyangwa ku rugamba, ahubwo yapfiriye amahoro mu buriri bwe. Umurongo wa 20. Uwa gatatu yari umuryarya, kandi umwe mu bantu b'abagome ruhebuje mu mico. Yinjiye ku bwami mu mahoro, ariko ingoma ye n'ubugingo bwe byombi birangizwa n'urugomo. Kandi ku ngoma ye ni ho Umutware w'isezerano, Yesu w'i Nazareti, yiciwe ku musaraba. Imirongo ya 21, 22. Kristo ntashobora kongera kumenagurwa cyangwa kwicwa ukundi; ni cyo gituma mu bundi butegetsi ubwo ari bwo bwose, no mu kindi gihe icyo ari cyo cyose, tudashobora kubona gusohozwa kw'ibi bintu. Hari abagerageza gushyira iyi mirongo kuri Antiyokusi, kandi bakagira umwe mu batambyi bakuru b'Abayahudi umutware w'isezerano, nubwo batigeze na rimwe bitwa batyo. Ubu ni bwo bwoko bumwe bw'imitekerereze bugerageza kugira ingoma ya Antiyokusi gusohozwa kw'ihembe rito ryo muri Daniyeli 8; kandi bitangwa ku mpamvu imwe; ari yo guca urunigi runini rw'ibihamya rwerekana ko inyigisho y'Ukugaruka kwa Kristo ari inyigisho ya Bibiliya, kandi ko Kristo ubu ageze ku rugi. Ariko ibihamya ntibishobora gutsindwa; urunigi ntirushobora gucika.”

“Namaze kutumanura mu byabaye by'ubwami by'isi kugeza ku iherezo ry'ibyumweru mirongo irindwi, umuhanuzi, ku murongo wa 23, aradusubiza mu gihe Abaroma bagiranye isano itaziguye n'ubwoko bw'Imana binyuze ku isezerano ry'Abayahudi, mu mwaka wa 161

Mbere ya Kristo: uhereye aho noneho tugakomeza kumanurwa mu murongo utaziguye w'ibyabaye kugeza ku ntsinzi ya nyuma y'itorero, no gushyirwaho k'ubwami bw'Imana bw'iteka ryose. Abayahudi, barenganywaga bikomeye n'abami b'Abasiriya, bohereje intumwa i Roma, kugira ngo basabe ubufasha bw'Abaroma, kandi biyunge na bo mu 'isezerano ry'ubucuti n'ishyirahamwe na bo.' 1 Mac.8; Prideaux, II, 234; Antiquities za Josephus, igitabo cya 12, igice cya 10, akiciro ka 6. Abaroma bumvise ubusabe bw'Abayahudi, maze babaha iteka ryanditswe muri aya magambo:—”

“Itegeko ry'Inama Nkuru y'Abaroma ryerekeye isezerano ryo gutabarana n'iry'ubucuti n'ishyanga ry'Abayuda. Ntibyemewe ko umuntu uwo ari we wese utegekwa n'Abaroma arwanya intambara ishyanga ry'Abayuda, cyangwa ngo afashe abarirwanya, yaba ari ukubohereza ingano, cyangwa amato, cyangwa amafaranga; kandi nihagira igitero kigabwa ku Bayuda, Abaroma bazabatabara uko bashoboye kose; kandi nanone, nihagira igitero kigabwa ku Baroma, Abayuda bazabatabara. Kandi niba Abayuda bashaka kugira icyo bongeraho kuri iri sezerano ryo gutabarana, cyangwa kugira icyo bakuraho, ibyo bizakorwa ku bwumvikane busesuye bw'Abaroma. Kandi ikintu cyose kizaba cyongeweho muri ubwo buryo, kizagira agaciro k'amategeko.' 'Iri teka,' ni ko Yosefusi avuga, 'ryanditswe na Eupolemo, mwene Yohana, na Yasuni, mwene Eleyazari, igihe Yuda yari umutambyi mukuru w'ishyanga, kandi Simoni, umuvandimwe we, yari umugaba w'ingabo. Kandi iri ni ryo sezerano rya mbere Abaroma bagiranye n'Abayuda, kandi ryakozwe muri ubu buryo.’”

“Muri icyo gihe Abaroma bari abantu bake, kandi batangira gukoresha uburiganya, cyangwa amayeri, nk'uko iryo jambo ribisobanura. Kandi kuva kuri iyi ngingo bazamutse mu buryo buhoraho kandi bwihuse bagera ku rwego rw'ububasha bukomeye bagezeho nyuma.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 270, 271.

Umusaraba wo mu murongo wa makumyabiri na kabiri si wo gusa usoza umurongo ukoresheje ikimenyetso na none kiri no ku ntangiriro y'uwo murongo, ahubwo umurongo ukurikiyeho usubira inyuma mu mateka yabanjirije umusaraba, uganu hafi ku myaka mironko itatu nyuma ya Panium no hafi ku myaka ijana mbere y'uko Roma yigarurira Yerusalemu. Ikimenyetso cy'inzira cy'ishyirahamwe ry'Abayahudi Smith aha agaragaza ko ari 161 BC, abandi bapayiniya bakigaragaza ko ari 158 BC. Icyo nshyizeho umutima hano si cyane itariki, ahubwo ni uko imirongo kuva kuri cumi na gatandatu kugeza kuri makumyabiri na kabiri yerekana umurongo w'amateka y'ubuhanuzi aho itegeko ryo ku Cyumweru ari yo alpha kandi ari na yo omega by'uwo murongo. Hanyuma, umurongo wa cumi na gatatu umaze kugaragazwa kugeza kuri makumyabiri na kabiri, umurongo wa makumyabiri na gatatu usubiramo kandi ukagura amateka ari muri uwo murongo wo kuva kuri cumi na gatandatu kugeza kuri makumyabiri na kabiri. Umurongo w'amateka y'ubuhanuzi ugereranywa n'umurongo wa makumyabiri na gatatu ni amateka y'Abamakabeyo, kandi amateka y'Abamakabeyo ni ishusho ihuye rwose n'amateka ya Leta Zunze Ubumwe za Amerika.

Ingoma ebyiri z'Ubwami

Abamakabeyi bahagarariye ubugararigi bwahagurukiye ubwami bw'Abaselewukiya, bwatangiye ku ngoma ya Antiyokusi Epifane. Ubugararigi bwari bugamije ubwami bwo mu majyaruguru

bw'Abaselewukiya, kandi bwavuyemo intsinzi yatumye habaho kimwe mu bisekuru by'ubwami bibiri by'Abayudaya byo muri icyo gihe, ari na yo ngoma yaje kurangira itege kurimbuka kwa Yerusalemu mu wa 70 nyuma ya Kristo. Ingoma ya mbere yari iy'Abahasimoneya, iya kabiri na yo yari iy'Abaherode. Ingoma y'Abaherode ni yo yari ubutegetsu bwa kabiri bw'Abayudaya nyuma yo kurokorwa mu maboko y'ubwami bwo mu majyaruguru bw'Abaselewukiya. Yari ihuzwa mu buryo butaziguye n'ubutegetsu bw'Abaroma, mu gihe ingoma yabanje y'Abahasimoneya yo yari mu by'ukuri iy'Abayudaya. Ingoma y'Abahasimoneya yatangiye mu wa 141 mbere ya Kristo, maze mu wa 37 mbere ya Kristo hatangira ingoma y'Abaherode, ikomeza kugeza mu wa 70 nyuma ya Kristo.

Ingoma z'ubwami zigereranya ubutegetsu bwa Yudeya, igihugu cya kera kandi nyakuri cy'ubwiza. Ubugome bw'Abamakabeyo bwabaye kuva mu wa 167 kugeza mu wa 160 mbere ya Kristo. Mu wa 164 mbere ya Kristo, Abamakabeyo birukanye Antiyokusi Epifane i Yerusalemu maze basukura kandi bongera kwegurira Imana urusengeru nyuma y'uko Antiyokusi yari yararuhumanije; ariko kugeza mu wa 141 mbere ya Kristo ni bwo ububasha bwo mu majyaruguru bw'Abaseluside bwatsinzwe burundu, maze ingoma y'Abahasimoneyi itangira.

Ingoma y'abami ba Herode ni urufunguzo rw'uyu murongo, kuko ari Herode Mukuru watanze itegeko ryo kwica impinja mu gihe cyo kuvuka kwa Yesu, kandi umuhungu we ni we wari utegeka igihe Yesu yapfaga. Herode Mukuru yari se, kandi yari umwami w'u Buyuda, ariko umuhungu we yari umutware wa kimwe cya kane gusa cy'ubwami, bisobanura ko yari umutware w'agace kamwe ka kane k'ubwami, nk'uwari guverineri aho kuba umwami. Ni cyo cyatumye abura ubutware bwamusabaga kwifatanya na Pilato kugira ngo Kristo abambwe. Kuvuka kwa Yesu kwari "igihe cy'imperuka" cy'ubuhanuzi mu murongo we w'ubuhanuzi, kandi urupfu rwe rugereranya itegeko ryo ku Cyumweru. Herode wa mbere agereranya 1989, kandi Herode wa nyuma ni itegeko ryo ku Cyumweru. Herode se kugeza kuri Herode umuhungu ni wo murongo w'ubuhanuzi wa Kristo.

Umurongo w'Abamakabeyi utangirana n'ubwigomeke bwatsinze bwahagurukiye umwami wo mu majyaruguru wari warahatirije Abayuda kwakira imigenzo ye y'Abagiriki, umuco wabo, ndetse n'idini ry'Abagiriki. Itangiriro ry'ingoma y'Abahasimoni ryashushanyaga 1798. Kubera iki, ushobora kubaza? Niba ingoma imwe itangira mu "igihe cy'imperuka" cy'ubuhanuzi, nk'uko byagenze ku ngoma y'Abaherode igihe Kristo yavukaga, noneho indi ngoma na yo, ku bw'itegeko ry'ubuhanuzi, yagombaga kugira intangiriro imwe n'iyo. Izo ngoma zombi zitangirana n'igihe cy'imperuka, iyo dushyize ivuka rya Kristo nk'"igihe cy'imperuka," ariko abapfapfa ntibigera babona umucyo wafunguwe ufitanye isano n'igihe cy'imperuka.

Mu gihe cyacu, nk'uko byari biri no mu minsi ya Kristo, hashobora kubaho gusoma nabi cyangwa gusobanukirwa nabi Ibyanditswe. Iyo Abayahudi baza kuba barize Ibyanditswe bafite imitima ikomeye, isenga, ubushakashatsi bwabo bwari guhembwa no kumenya by'ukuri igihe, kandi si igihe gusa, ahubwo n'uburyo Kristo yari kuzabonekamo. Ntibari kwitiranyaga ukuza kwa mbere kwa Kristo n'ukugaragara kwe kwa kabiri kuzuye ubwiza. Bari bafite ubuhamya bwa Daniyeli; bari bafite ubuhamya bwa Yesaya n'ubw'ubuhanuzi bandi; bari bafite inyigisho za Mose; kandi dore Kristo yari hagati yabo rwose, nyamara bagishakisha mu Byanditswe ibimenyetso byerekeye ukuza kwe. Kandi bakoreraga Kristo bya bintu nyirizina byari

byarahanuwe ko bazamukorera. Bari barahumye cyane ku buryo batamenyaga icyo bakoraga.

“Kandi benshi muri iki gihe na bo bakora ibintu nk’ibyo, mu mwaka wa 1897, kuko batagize ubunararibonye mu butumwa bwo kugerageza bukubiye mu butumwa bw’abamarayika ba mbere, uwa kabiri n’uwa gatatu. Hari abashakashaka mu Byanditswe kugira ngo babonemo gihamya y’uko ubwo butumwa bukiri ubwo mu gihe kizaza. Bateranya ibihamya by’ukuri kw’ubwo butumwa, ariko bakabunanirwa kubushyira mu mwanya wabwo ukwiye mu mateka y’ubuhanuzi. Ni cyo gituma abameze batyo bari mu kaga ko kuyobya abantu ku birebana no kumenya aho ubwo butumwa buherereye. Ntibabona kandi ntibasobanukirwa igihe cy’imperuka, cyangwa igihe ubwo butumwa bugomba gushyirirwa. Umunsi w’Imana uraza ugenda bucece; ariko abagabo bakekwa ko ari abanyabwenge n’abakomeye bariho bavuga amagambo y’ubusa ku byerekeye ‘Amashuri Makuru.’ Ntibazi ibimenyetso byo kuza kwa Kristo, cyangwa iby’imperuka y’isi.” Paulson Collection, 423, 424.

Kumenya ivuka rya Kristo ko ari ryo “gihe cy’imperuka,” bityo rikaba urufunguzo rwo kuzana umurongo w’Abamakabeyi mu ntekerezo y’ukuri kw’iki gihe kw’iminsi y’imperuka, ni ugushyira Kristo mu mwanya nyakuri rwagati mu gice cy’uwo murongo, ari na byo na none bihamya ko iyo mikoreshereze ifite ishingiro.

Umurongo w’Abamakabeyo ugaragaza igihugu cyiza cy’umwuka mu bwiza bwacyo, kandi uwo mugereranyo utangirira mu gihe abaturage b’igihugu cyiza biyomoraga ku butegetsi bwa politiki n’ubw’idini bw’umwami w’amajyaruguru. Ubugome bw’Abamakabeyo bwagejeje ku ngoma y’Abahasimoni bugereranya 1776, kandi kwigomeka ku mwami w’amajyaruguru kwakozwe n’Abamakabeyo kwagereranyaga Intambara y’Impinduramatwara. Imyaka makumyabiri n’ibiri yo kuva mu 1776 kugera mu 1798 igereranya kwigomeka kw’Abamakabeyo kwagejeje ku ngoma y’Abahasimoni mu gihe cy’iherezo mu 1798, kwarakomeje kugeza igihe ingoma y’Abaherodi yatangiriye mu gihe cy’iherezo mu 1989. Ingoma y’Abaherodi yakomeje kugeza ku irimbuka rya Yerusalemu mu mwaka wa 70 nyuma ya Kristo.

Icy’ingenzi kumenya muri uyu murongo w’amateka ni bibiri: ni ishusho y’icyo gihugu cy’ubwiza cya kera gishushanya igihugu cy’ubwiza cya none, kandi gitangirira mu murongo w’amateka utangirana n’umurongo wa cumi na gatandatu, aho Roma yigarurira igihugu cy’ubwiza bwa mbere, bityo ikagaragaza insanganyamatsiko y’ingenzi y’uwo murongo. Umurongo uhura ku murongo wa cumi na gatandatu ukageza ku wa makumyabiri na kabiri uhagarariye igihugu cy’ubwiza, kandi imiterere yawo ni itegeko ryo ku Cyumweru rigiye kuza vuba. Uwo murongo kandi uhagarariye ibyiciro bibiri by’abaramya bigira ingaruka ku butegetsi bwombi bw’ingoma. Abasadukayo bari bake mu mubare, ariko muri rusange bagenzuraga inzego z’Abayuda z’idini n’iza politiki muri ibyo bihe byombi by’ingoma. Urwego rw’idini rwacungwaga n’ubutambyi, kandi ubwo butambyi na bwo bwari buyobowe n’influence y’Abasadukayo n’Abafarisayo. Ubutegetsi bw’Abahasimoni n’ubw’Abaherodi bwombi bwagirwagaho ingaruka n’Abafarisayo n’Abasadukayo, kandi izo ngoma zombi zishushanya ubutegetsi bwa Leta Zunze Ubumwe za Amerika kuva mu 1798 kugeza ku itegeko ryo ku Cyumweru.

Abafarisayo n’Abasadukayo bahagarariye imitwe ibiri y’imyumvire ya politiki itandukanijwe n’aho ihagaze ku kibazo cy’ubucakara. Abademokarate bashyigikiye ubucakara, naho

Abarepubulikani barwanya ubucakara; kandi bombi bakorana n'inzego za politiki z'ubutegetsi bw'itegeko nshinga bwa Leta Zunze Ubumwe za Amerika. Uwo butegetsi ni yo nyamaswa yo ku isi yo mu Byahishuwe cumi na bitatu, kandi amateka yo hanze y'iyonyamaswa yo ku isi ahagarariwe n'ihembe ryayo rya repubulikani. Amateka y'imbere ahagarariwe n'ihembe rya giporotesitanti. Ayo mahembe atandukanyijwe kuri iyo nyamaswa, kuko iyo nyamaswa ari Itegeko Nshinga ritandukanya ihembe rya leta n'ihembe ry'itorero, ariko mu mateka bigendana hamwe. Ihembe rya repubulikani rifite ingaruka ebyiri, haba mu gushyigikira ubucakara cyangwa mu kuburwanya. Ihembe rya giporotesitanti rifite ingaruka ebyiri, haba mu gushyigikira Isabato y'umunsi wa karindwi cyangwa umunsi wa mbere w'izuba.

Hafi y'imyaka mirongo itatu nyuma y'intambara ya Panium, Abamakabeyi bashyira amateka ya Leta Zunze Ubumwe z'Amerika ikimenyetso cya gatandatu cy'ubwami bwo mu buhanuzi bwa Bibiliya. Hanyuma, hafi y'ikinyejana nyuma yaho, umurongo wa cumi na gatandatu urasohozwa igihe Yerusalemu inatsindwa, bikaba ikigereranyo cy'umusaraba. U Buyuda ni yo mbogamizi ya kabiri muri eshatu Roma itsinda ubwo iba ifata ubutegetsi bw'isi. Jenerali Pompey yatsinze Siriya mu mwaka wa 65 Mbere ya Kristo, hanyuma atsinda u Buyuda mu wa 63 Mbere ya Kristo. Awugusito Kayisari ni we wagombaga gutsinda imbogamizi ya gatatu ku ntambara ya Actium mu wa 31 Mbere ya Kristo. Aya mateka agaragazwa mu murongo wa cumi na gatandatu kugeza ku wa makumyabiri na kabiri.

Mu gihe cy'umusaraba, amateka y'Abamakabayoyari amaze hafi imyaka magana abiri akomeza. Uriah Smith agaragaza ko amateka ahagarariwe n'isezerano ryagiranye n'Abayahudi mu murongo wa makumyabiri na gatatu agomba guhuza n'intangiriro y'amateka yabayeho hafi imyaka magana abiri mbere y'amateka y'umusaraba yo mu murongo wa makumyabiri na kabiri. Amateka y'umusaraba yo mu murongo wa makumyabiri na kabiri agomba guhuzwa n'umurongo wa cumi na gatandatu, kuko umurongo wa cumi na gatandatu na wo ari itegeko ryo ku Cyumweru. Ibi bisobanuye ko umurongo w'Abamakabayoyari wo mateka y'Igihugu cy'icyubahiro cya Yuda, utangira kera mbere y'itegeko ryo ku Cyumweru ryo mu murongo wa cumi na gatandatu.

Iyo dusobanukiwe yuko amateka y'Abamilerite agereranya amateka y'abihumbi ijana na mirongo ine na bine, dushobora guhuza igihe cy'imperuka ku Bamilerite mu 1798 n'igihe cy'imperuka cy'abihumbi ijana na mirongo ine na bine mu 1989. Iyo tubikoze, tuba dushyize hamwe amateka y'abamarayika ba mbere n'uwa kabiri n'amateka y'umumarayika wa gatatu. 1798 na 1989 ni ibimenyetso by'inzira bya alufa na omega by'amateka y'umurongo wa mirongo ine wa Daniyeli cumi n'umwe.

Umurongo wa mirongo ine utangirira ku "gihe cy'imperuka," kandi ibyo biroroshye kugaragazwa ko ari 1798; kandi iyo byumviswe neza, isenyuka ry'Ubumwe bw'Abasoviyeti mu 1989 ryasohoje umurongo wa mirongo ine, kandi uko gusohora na ko kwari "igihe cy'imperuka." "Ibihe by'imperuka" bibiri, mu murongo umwe, kandi biri mu gice kimwe kirimo umurongo w'Abamakabayoyari. Ubugome bw'Abamakabayoyari bwagejeje ku ngoma y'Abahasimoni bugereranya imyaka makumyabiri n'ibiri kuva mu 1776 kugeza mu 1798. Mu 1798 ingoma y'Abahasimoni yatangiye, kandi ingoma y'Abaherodi yatangiye mu 1989.

Umurongo wa cumi wa Daniyeli 11 ugaragaza umwaka wa 1989, kandi umurongo wa cumi na gatandatu ni itegeko ryo ku cyumweru. Umurongo w'amateka uri muri icyo mirongo ugereranya intambara eshatu, no kugwa kw'umwami wo mu majyepfo hamwe no kwinjira kwa Roma mu mateka y'ubuhanuzi. Unakubiyemo umurongo w'ingoma ebyiri z'ubwami zigereranya impinduka ibaho igihe inyamaswa yo ku isi yo mu Byahishuwe 13, "yari ifite amahembe abiri asa n'ay'umwana w'intama, kandi" "yavugaga nk'ikiyoka." Mu buryo bukurikirana, ingoma ya mbere y'Abayahudi ni umwana w'intama, naho ingoma ya kabiri y'Abaroma ni ikiyoka. Ingoma ya mbere yari iy'Abayahudi, iya kabiri yari iy'Abaroma. Yaba iy'Abayahudi cyangwa iy'Abaroma, inyamaswa yo ku isi yari ifite amahembe abiri.

Ingoma y'ubwami y'Abayuda ihagarariye ihembe ry'Abaporotesitanti, kandi ingoma y'ubwami y'Abaroma ihagarariye ihembe ry'Abarepubulikani. Ayo mahembe yombi na yo afite igabanyamikorere rya gihanuzi rigizwe n'ibice bibiri. Abasadukayo n'Abafarisayo batanga urwego rugaragaza Abademokarate bashyigikiye ubucakara mu buryo butandukanye n'Abarepubulikani barwanyaga ubucakara; kandi nanone bahagararira igabanyamikorere ry'incuro ebyiri ry'abakobwa b'abapfu, rihabanye n'abakobwa b'abanyabwenge. Abafarisayo, nk'abakobwa b'abapfu, bakurwaho mu gushungurwa kwa mbere, naho Abasadukayo bagakurwaho mu kwezwa kwa kabiri kw'urusengeru. Abafarisayo, kimwe n'itorero ry'i Sarudi, bavugaga ko bafite izina ry'ubugingo, nyamara bari bapfuye, kandi ni bo babanza gukurwaho; hanyuma hagakurikiraho Abasadukayo, bahakanye imbaraga z'Imana, bahakana imbaraga n'ubutumwa bw'Induru yo mu Gicuku. Abasadukayo ni bo bwoko bw'isezerano burimo gusigwaho, Abasadukayo ni ba bandi banyurwa n'amarangamutima y'ibiyumvo byiza.

"Ukuza kwa Kristo, nk'uko kwatangajwe n'ubutumwa bw'umumarayika wa mbere, kwasobanuwe ko gushushanywa no kuza k'umukwe. Ivugururwa ryakwirakwiriyeye hose ryabaye muni y'itangazwa ry'uko agiye kuza vuba, ryahuriranye no gusohoka kw'abakobwa b'inkumi. Muri uwo mugani, nk'uko bimeze no muri uri muri Matayo 24, hagaragazwa amatsinda abiri. Bose bari barafashe amatabaza yabo, ari yo Bibiliya, kandi ku bw'umucyo wayo bari basohotse bajya gusanganira Umukwe. Ariko mu gihe "abapfuye bafashe amatabaza yabo, ntibajyana amavuta," "abanyabwenge bo bajyana amavuta mu nzabya zabo hamwe n'amatabaza yabo." icyiciro cya nyuma cyari cyarakiriyeye ubuntu bw'Imana, imbaraga z'Umwuka Wera zivugurura kandi zimurika, zituma ijambo ryayo riba itabaza ry'ibirenge n'umucyo umurikira inzira. Mu gutinya Imana bari barize Ibyanditswe Byera kugira ngo bamenye ukuri, kandi bari barashakanye umwete kugira ngo bagire umutima n'imibereho bitanduye. Abo bari bafite ubunararibonye bwabo bwite, ukwizera Imana n'ijambo ryayo, kutashoboraga gusenya no gutenguha cyangwa gutinda. Abandi bo "bafashe amatabaza yabo, ntibajyana amavuta." Bari baratewe kugenda n'amarangamutima y'ako kanya. Ubwo butumwa bukomeye bwari bwarakangishije imitima yabo, ariko bari barishingikirije ku kwizera kwa bagenzi babo, banyuzwe n'umucyo uhumbahumba w'amarangamutima meza, badafite gusobanukirwa byimbitse ukuri cyangwa umurimo nyakuri w'ubuntu mu mutima. Abo bari basohotse bajya gusanganira Umwami, buzuye ibyiringiro byo guhabwa ingororano ako kanya; ariko ntibari biteguye gutinda no gutenguha. Igihe ibigeragezo byazaga, ukwizera kwabo kwacogoraga, amatabaza yabo agatangira kuzima." Intambara Ikomeye, 393.

Baba aba ari ab'icyo muri politiki cyangwa mu by'idini, ayo matsinda yombi yishyira hamwe kurwanya abanyabwenge muri cya gihe cy'akaga cyo mu gicuku. Ibyo bimaze kuvugwa, twatangije iyi ngingo dushyira ahagaragara ko ndimo gushyira ku murongo wa cumi na kane nkurikije aho ushyizwe mu ruhererekane rw'iyi mirongo, nubwo bihabanye n'uruhererekane rw'amateka ayo mirongo ihagarariye. Uwo murongo w'ibitekerezo nywukoresha mu bwumvikane n'aho umurongo wa makumyabiri na gatatu ushyizwe. Aho ikimenyetso cy'inzira gishyirwa kigomba guhura n'isohozwa ryacyo mu mateka. Isezerano Abayuda bakoze n'Abaroma mu gihe cy'Abamakabayo ni ryo ryasobanuye aho uwo murongo wagombaga gushyirwa. "Abambuzi" bo mu murongo wa cumi na kane, bashyiraho iyerekwa, babikoze mu mwaka wa 200 M.K., ari na wo mwaka nyir'izina w'intambara ya Panium, nyamara intambara n'abambuzi ni ibimenyetso bibiri bitandukanye.

"Abajura" bahinduka igice cy'iyi nkuru, atari ukugira ngo hashyirweho isano ritaziguye n'itariki y'intambara ya Panium, ahubwo ni ukugaragaza isano bagiranye n'umwami w'imyaka itanu wategekaga Misiri wari umaze gucika intege kandi wari ugiye gutsindwa na Antiochus. Ntibashakaga ko hahungabanywa iyinjizwa ry'ingano za Misiri mu Bwami bw'Abaroma. Isano y'ubuhanuzi Roma ifitanye n'umwami wa Misiri w'imyaka itanu kandi wugarijwe ni yo ngingo y'uwo murongo. Uko gutabara kugaragaza ingaruka zikurikirana nyuma y'isenyuka rituruka ku kugerageza kwa Putin gushyira Itorero ryo muri Ukraine muni y'Itorero ry'u Burusiya nk'uko byahozwe mbere ya 1989. Uko kugerageza gutangiza irimbuka rigenda riyongera ry'ubwami bwe bwo mu majyepfo, kandi iyo Putin apfuye nk'uko byagenze kuri Ptolémée, cyangwa se akajyanwa mu buhungiro nk'uko byagendekeye Uziya na Napoléon, akurwaho mu buryo bw'ubuhanuzi maze ubwami bwe bugatangira kuyoborwa n'uruhererekane rw'abayobozi badafite ubushobozi nk'ubwe. Hanyuma, mu gihe cy'umwami w'imyaka itanu, Roma ya gipapa iratabara kugira ngo irinde inyungu zayo, ari ryo Torero ryo muri Ukraine.

Ubupapa ntibushyigikiye uruhande rumwe hagati y'ubuyoboze bwa Orutodogisi bw'u Burusiya n'ubwa Orutodogisi bw'u Ukraine; buri gukinira impande zose kugira ngo buzane ibigo by'amadini byose muni y'ubutegetsu bwabwo nk'uko bigaragazwa muri Yesaya 4.

Kandi kuri uwo muni abagore barindwi bazafata umugabo umwe, bavuga bati: Tuzirwanaho twirire ibyokurya byacu, kandi twambare imyenda yacu bwite; ariko yemera gusa twitirirwe izina ryawe, kugira ngo ukureho umugayo wacu. Kuri uwo muni ishama ry'Uwiteka rizaba ryiza kandi rifite ikuzo, kandi imbuto z'isi zizaba indashyikirwa kandi nziza ku barokotse bo muri Isirayeli. Kandi bizabaho yuko usigaye muri Siyoni, n'usigara i Yerusalemu, azitwa uwera, ari bwo umuntu wese wanditswe mu bazima i Yerusalemu. Yesaya 4:1-3.

Ubupapa bufata ubuyobozi bw'imiryango yose y'amadini, igereranywa n'abagore barindwi, bisobanura amatorero yose. Ayo matorero arindwi yifuza kwitwa gatolika, bisobanura ko ari aya bose, kandi biragaragara neza ko atari ubwoko bw'Imana, kuko ashaka kwambara imyambaro yayo bwite. Ubumwe bw'imiryango yose y'amadini ishaka kwambara imyambaro yayo ya kimuntu bubaho mu gihe abo muri "Yerusalemu bazitwa abera," ari bwo gihe Ishama ry'Uwiteka rihinduka riva ku bwoko bw'i Lawodikiya rikaba ubw'i Filadelifiya, ari na ho ubupapa buba umutwe w'imiryango yose y'amadini muri icyo gihe nyine na bwo buzakorwa umutwe w'inzego

za politiki.

Mu 1989, Itorero ryo muri Ukraine ryari ikimenyetso cy'umwami w'amajyaruguru urimbuza Ubumwe bw'Abasoviyeti, kandi Putin azashaka gusubizaho ya sano ya kera yo kwicisha bugufi no kugandukira, maze ahabwe ibibembe ku gahanga cye kandi atangize itotezwa rirwanya idini ryamwanzeho ibyo yasabye. Iryo totezwa ryabereye mu gihugu cya Ptolemy ubwe, mu murwa wa Alekisandiriya, bityo amatorero yo mu Burusiya ayoborwa n'ingaruka z'i Roma azahinduka intego ya Putin, kandi abe iherezo rye. Mu gihe Trump yitegura intambara ya Panium, umubano we ugaragara n'urinda umwami w'umwana wa Egiputa wacitse intege uramenyekana mu 2025. Ubutegetsi bw'i Roma bwarinze umwami-w'umwana wa Egiputa mu mwaka wa 200 BC, icyo gihe ntibuzarinda uwo mwami-w'umwana. Buzafasha kumusoza. Roma nk'umurinzi wa Egiputa mu 200 BC, ihagarariye Roma nk'umurimbuzi wa Egiputa ku rugamba rwa Panium.

Abamillerite

Abamillerite ntibabonye ibihangange bitatu by'Abaroma, babonye bibiri gusa, ariko ukuri kwabo kwari ukuri uko byagenda kose. Uko gukurikirana kw'ubuhanuzi kubona Antiyokusi nk'ikimenyetso bitwemerera gushyira mu bikorwa umurongo wa cumi na kane mu mateka abanziriza umurongo wa cumi na gatanu, nubwo amateka yabanje gusohozwa iyo mirongo yashyize hamwe umurongo wa cumi na kane n'uwa cumi na gatanu mu mwaka wa 200 mbere ya Kristo. Ndavuga ko umurongo wa cumi na gatandatu ari itegeko ryo ku Cyumweru rigiye kuza vuba, kandi ko umurongo wa cumi na kane wari uwa 2025, naho umurongo wa cumi na gatanu ukaba ari intambara ya Panium itaraba. Antiyokusi agaragaza ko izo ntambara eshatu ari umurongo umwe w'ubuhanuzi kuko ari muri izo ntambara zose uko ari eshatu, ariko kandi anagaragaza icyo nsobanura, ari cyo ko ishyirwa mu bikorwa ry'iyi mirongo mu minsi y'imperuka, iyo isiguwe neza hakoreshejwe uburyo bw'umurongo ku wundi.

Antiyokusi yari ahari muri izo ntambara uko ari eshatu, kandi mu minsi y'imperuka ahagararira imbaraga z'intumwa ya gipapa mu 1989 (Reagan na Leta Zunze Ubumwe za Amerika), mu 2014 (Zelenskyy na Ukraine), hanyuma ku rugamba rwa Panium ikaba ari ya mbaraga y'intumwa ya gipapa yo mu 1989, kuko Yesu buri gihe ahagararira iherezo ahereye ku ntangiriro. Ronald Reagan yarapfuye kandi yarashyinguwe, bityo ubuhamya bw'amateka bwa Antiyokusi burahuye n'imyumvire y'Abamillerite, ariko bugengwa n'amategeko ateguka ishyirwa mu bikorwa ry'umurongo ku murongo. Imbaraga ya nyuma y'intumwa ya gipapa iri muri iyo mirongo ni Trump, nubwo mu mateka Antiyokusi yari ahari muri izo ntambara uko ari eshatu. Kugira ngo umurongo wa cumi na gatatu usohore, byabaye ngombwa ko Trump atsindwa mu matora ya kabiri, kuko mu murongo wa cumi na gatatu "agaruka," afite imbaraga kurusha mbere hose, zikomeye bihagije ku buryo ashobora kuraswa isasu rigaca ku gutwi, ari byo kimwe n'igikumwe cy'iburyo n'urutoki runini rw'ikirenge cy'iburyo byagombaga gusigwa amaraso, ubwo abatambyi basigwagaho amavuta.

Reagan yagereranyaga na Trump, kuko Reagan ari uwa mbere mu baperezida umunani ba nyuma bo mu gihe cy'iherezo guhera mu mwaka wa 1989. Lincoln yagereranyaga na Trump, kuko yari Perezida wa mbere w'Umurepubulikani. Lincoln yiciwe n'Abademokarate bashyigikiraga

ubucakara bafatanyije na Roma, kandi bombi, Ronald Reagan na mugenzi we wa gipapa Yohani Pawulo II, barokotse igerageza ryo kubica. Trump yiciwe muri politiki mu mwaka wa 2020, binyuze mu matora yibwe, mu isohozwa ry'Ibyahishuwe 11:7, hanyuma mu mwaka wa 2024 arazurwa mu isohozwa ry'umurongo wa 11.

Nuko nibamara kurangiza ubuhamya bwabo, ya nyamaswa izamuka iva ikuzimu izabarwanya, ibaneshe, kandi ibice. ... Nuko nyuma y'iminsi itatu n'igice, umwuka w'ubugingo uva ku Mana ubinjiramo, bahagarara ku birenge byabo; maze ubwoba bwinshi bugwira ababibonye. Ibyahishuwe 11:7, 11.

Ukuzuka kwa Trump kwari "ukugaruka" kwe ku murongo wa cumi na gatatu, kandi kwanatanze n'igereranyo cy'umwihariko uranga Roma, kuko Roma ari "uwa munani ukomoka kuri ba ndwi," kandi Trump ni ishusho ya Roma.

Nuko ya nyamaswa yariho, ariko ikaba itakiriho, ni yo ya munani; kandi ikomoka kuri za ndwi, kandi ijya mu kurimbuka. Ibyahishuwe 17:11.

Manda ya kabiri ya Trump amugira Perezida wa munani kuva kuri Reagan, kandi kubera ko yari n'uwa gatandatu, Trump, ahuje n'ubupapa, ni "uwa munani, kandi akomoka muri ba barindwi." Umunani ni ikimenyetso cy'umuzuko, bikaba bishimangira ko we, nk'ishusho y'ubupapa, byari ngombwa ko agira uruguma rwica rwakize kugira ngo "agaruke."

Maze mbona kimwe mu mitwe yacyo nk'icyakomerekejwe kugeza ku rupfu; kandi igikomere cyacyo cyica kirakira: maze abari mu isi bose batangirira iyo nyamaswa. Ibyahishuwe 13:3.

Ubwo igikomere cyica kizaba gikize, isi "izatangirira ya nyamaswa"; kandi ubwo Trump yazurwaga nk'uwa munani ukomoka kuri ba barindwi mu wa 2024, "yagarutse," maze isi yose iramutangirira.

Nuko nyuma y'iminsi itatu n'igice, Umwuka w'ubugingo uva ku Mana ubinjiramo, bahagarara ku birenge byabo; maze ubwoba bwinshi bugwa ku bababonaga. Kandi bumva ijwi rikomeye rivuye mu ijuru ribabwira riti: Nimuze hano hejuru. Nuko bazamurwa bajyanwa mu ijuru bari mu gicu; kandi abanzi babo barabareba. Ibyahishuwe 11:11, 12.

Trump "yagarutse" mu matora yo mu 2024, hanyuma mu 2025 we na papa Leo bombi barimikwa. Yesu yatanze umuburo utaziguye kandi utabera uwo ari we wese washakaga kubona.

Nuko rero ubwo muzabona ikizira giteye ishyano, cyavuzwe n'umuhanuzi Daniyeli, gihagaze ahera, (usoma wese abytondere, abyumve.) Matayo 24:15.

Mariko abyivuga mu buryo bushobora kuba busobanutseho gato kurushaho.

Ariko nimubona ikizira giteza ubutayu, cyavuzwe n'umuhanuzi Daniyeli, gihagaze aho kitagomba kuba, (usoma abyumve,) icyo gihe abari i Yudaya bahungire ku misozi. Mariko 13:14.

Igiteye urwangwa iteza umusaka ni Roma mu byiciro byayo bitatu. Roma ya gipagani, iya gipapa, n'iya none, buri yose ni ikimenyetso cy'umuburo ku bwoko bw'Imana. Uwo muburo ugomba

kumenyekana igihe Roma iri mu “hantu hera” cyangwa aho “idakwiriye kuba” iri. Igihugu cy’ikuzo ni igihugu cyera mu Byanditswe, kandi Leta Zunze Ubumwe z’Amerika ni igihugu cy’ikuzo mu buryo bw’umwuka.

Kandi Uwiteka azaragwa u Buyuda nk’umugabane we mu gihugu cyera, kandi azongera gutoranya Yerusalemu. Nimuceceke, mwa bantu mwese, imbere y’Uwiteka; kuko arahagurutse avuye ahera ho gutura he. Zekariya 2:12, 13.

Iyo mubonye Roma ihagaze ahantu hera, Umwami aba arimo guhitamo Yerusalemu nk’ubwoko bwe bw’isezerano ku ncuro ya nyuma. Igihe Reagan, uwa mbere mu baperezida umunani, yagiranaga ubufatanye bw’ibanga n’umwanzi wa Kristo uvugwa mu buhanuzi bwa Bibiliya, byashushanyaga ubufatanye bweruye na Roma bwakozwe n’umukuru w’igihugu wa munani kandi wa nyuma uhereye igihe cy’imperuka mu mwaka wa 1989. Ibimenyetso bya Omega kenshi bihinduranya imiterere y’ibiranga ikimenyetso cya alpha.

Iyimikwa ku butware kwa papa Leo na Trump mu 2025 kugaragaza umubano weruye hagati y’inyamaswa yo mu nyanja n’inyamaswa yo ku isi bo mu Byahishuwe igice cya cumi na gatatu. Uwo guhindukira kujya ku mubano weruye wa Trump na Leo, kwari kwarashushanyijwe mbere n’umubano w’ibanga wa Reagan na Yohani Pawulo wa II, kutumenyesha ko ugushyigikira umwana-mwami wa Egiputa kwasohoje umurongo wa cumi na kane mu mwaka wa 200 Mbere ya Kristo, kugereranya kubura k’inkunga mu minsi y’imperuka.

2025 ishyiraho iyerekwa ryo ku rwego rw’inyuma, ari na ryo buhanuzi bw’urufatiro, kuko ishyira Roma hejuru nk’umuburo wa Roma, uwo Daniyeli agaragaza akoresheje ikimenyetso cy’“ikizira cy’ubutayu.” Umuburo w’ikizira cy’ubutayu ubaho mbere y’irimbuka rigereranywa n’“ubutayu.” Mu kugotwa kwa Yerusalemu ku ngoma ya Cestius, uwo muburo wagereranyijwe n’ibendera by’ubutware bwa Roma byashyizwe mu mbibi zera z’urusengero. Ababibonye, bakabisobanukirwa, bakumvira maze bakava mu murwa, bararinzwe igihe icyo kugota cyongeye gusubukurwa. Babonye ikimenyetso cy’umuburo wa Roma. Abakristo bitandukanije n’itorero rya Perugamo ryari ryarononekaye, hanyuma nyuma yaho n’itorero rya Tiyatira, bahungiye mu butayu ubwo babonaga umuntu w’icyaha yicaye mu rusengero rw’Imana. Abo bagabo b’umugabo bagaragaza umuburo w’ikizira cy’ubutayu cyavuzwe na Daniyeli mu minsi y’imperuka.

Twagiye tugaragaza kenshi ko 1888 yari ukugotwa kwa Cestius, kandi ko umusozo w’ingorane y’itegeko ryo ku Cyumweru ari ukugotwa kwa Tito. Imishinga y’amategeko ya Blair yerekeye ku Cyumweru yo mu myaka ya 1880, ifatanyije n’amategeko yo ku Cyumweru yashyizwe mu bikorwa muri za leta zimwe zo mu majyepfo muri iyo myaka ya 1880, ni byo byari umuburo wa Cestius kandi byanaranzwe umurongo ugabanya inama za Mushiki wa White ku birebana no gutura mu cyaro. Mbere y’imyaka ya 1880, inama ye yari uko mu gihe kizaza twari kuzaba dukeneye kwimukira mu cyaro, ariko nyuma y’imyaka ya 1880 gutura mu cyaro byari ikintu cyagombaga kuba cyaramaze gukorwa. Ikimenyetso cy’umuburo cy’izo mishinga y’amategeko ya Blair, yashyigikiraga ikimenyetso cy’ububasha bwa papa nk’ikimenyetso cy’ubutware bwe kikaganirwaho mu myaka ya 1880, cyashushanyaga Patriot Act kuri 9/11, kuko marayika wo mu Ibyahishuwe 18 yagaragaye muri ayo mateka yombi.

9/11 cyari imiburo ya Cestius ishyira ubutware bwayo ahantu hera aho butagombaga kuba, kuko kuri 9/11 amategeko y'Abaroma yasimbuye amategeko y'Icyongereza. Mu manza za Pelosi zo mu 2021, ingingo yerekeye imigendekere ikwiriye y'imanza yarateshejwe agaciro, kandi ibyo bigereranya indi ntambwe yegereza ugotwa kwa Tito, kurangira kwabyo kukazagera ku itegeko rya vuba rya ku Cyumweru muri Leta Zunze Ubumwe za Amerika. Ugotwa ni igihe runaka. 1888 ivuga ku bwigomeke bw'ihembe ry'Abaporotesitanti ry'imbere, kandi 9/11 ikavuga ku bwigomeke bw'ihembe ry'Abaripublikani ry'inyuma. Iyimikwa rya papa rivuye mu gihugu cy'ubwiza mu mwaka umwe n'uwo Perezida wa nyuma na we yimikwamo, bigereranya imiburo ya nyuma y'ikizira cy'ubutayu gihagaze aho kitagombaga guhagarara, mbere gato y'intambara ya Panium. Intambara ya Panium iyobora mu buryo butaziguye ku itegeko ryo ku Cyumweru no ku ntambara ya Actium, iyo yasobanuraga inzitizi ya gatatu kandi ya nyuma kuri Roma ya gipagani, hanyuma Roma ya gipagani itegekana ubudahangarwa bukomeye imyaka 360, mu gusohozwa kwa Daniyeli 11:24. Ku itegeko ryo ku Cyumweru, ubwami bwa gatandatu n'ubwa karindwi bwombi bunsindwa na Roma, maze Roma ya none igategeka isaha imwe y'ikigereranyo, cyangwa amezi mirongo ine n'abiri y'ikigereranyo.

Mu murongo wa cumi na gatandatu, Pompei, umaze kunesha inzitizi za mbere za Roma ya gipagani muri Siriya, aherako anesha Yerusalemu. Pompei akuraho inzitizi ebyiri za mbere za Roma, maze Augustus Caesar anesha iya gatatu i Actium. Roma ya none ibanza kunesha umwami wo mu majyepfo mu 1989 mu isohozwa ry'umurongo wa mirongo ine, kandi nk'uko byashushanyijwe n'umurongo wa cumi. Hanyuma, ku cyumweru cy'itegeko, Roma ya none inesha inzitizi zayo za kabiri n'iza gatatu ikoresheje Leta Zunze Ubumwe z'Amerika, maze Umuryango w'Abibumbye ugahita wemera guha ubwami bwawo ubushobozi bwa gipapa. Roma ya gipagani yanesheje ebyiri ikoresheje Pompei, hanyuma iya gatatu, kandi Roma ya gipapa yanesheje imwe mu 1989, maze izindi zayo ebyiri zikurikiraho mu murongo wa cumi na gatandatu, ari ho Pompei agaragazwa n'intsinzi ye ya kabiri.

Yaba ari inzitizi ya gatatu i Actium ku Roma ya gipagani, cyangwa se igihe inzitizi ya gatatu, igereranywa n'Abagotho birukanwa mu mujyi wa Roma mu mwaka wa 538, iyo Roma itsinze inzitizi ya gatatu, itegekana ubutware bw'ikirenga.

Ni ukuri Uwiteka Imana atazakora ikintu na kimwe atabanje guhishurira ibanga rye abagaragu be b'abahanuzi. Amosi 3:7.

Uwiteka rwose azatanga uguhishurwa kwa nyuma k'ikimenyetso cy'umuburo gishushanywa nk'ikizira cy'ubutayu mu gitabo cya Daniyeli, mbere y'uko ubutayu bugera. Icyo kimenyetso cy'umuburo ni ubufatanye bugaragara, buhabanye n'ubufatanye bw'ibanga bwa Reagan burimo gushushanywa mu mwaka wa 2025. Uwiteka ntazazana igihano atabanje gutanga umuburo, kandi Amosi abivugaho mu buryo butaziguye cyane, yerekana icyo guhishurirwa kw'ibanga ku bagaragu Be ari cyo, n'abo kugenewe.

Nimwumve iri jambo Uwiteka yababwiyeho, yemwe bana ba Isirayeli, kandi yaribwiye umuryango wose nakuye mu gihugu cya Egiputa, ati: Ni mwe mwenyine namenye mu miryango yose yo mu isi; ni cyo gituma nzabahana ibicumuro byanyu byose. Amosi 3:1, 2.

Amosi abwira igisekuru cya nyuma cy'ubwoko bw'Imana bwatoranjwe bw'isezerano, kigomba guhanwa, bihuje n'abagabo makumyabiri na batanu bunamira izuba muri Ezekieli 8. Amosi atanga ubutumwa bw'i Lawodikiya, ari bwo butumwa bw'umumarayika wa gatatu mu gihe cyo guhanagurwaho ibyaha mu gihe cy'urubanza rw'abazima. Umuburo wa Amosi ushingiyeye ku kwishyira hamwe kw'impande ebyiri.

Mbese babiri bagendana batabyumvikanyeho? Intare yakwivugiriza mu ishyamba ite idafite umuhigo? Umwana w'intare yakwaturira mu rwobo rwayo ite nta cyo yafashe? Inyoni yagwa ite mu mutego uri ku butaka, kandi nta rushundura rwayitegowe? Umuntu yakuraho umutego utewe ku butaka, kandi nta na kimwe wafashe rwose? Ihembe ryavugirizwa mu murwa, abantu ntibatinye? Ikibi cyabaho mu murwa, Uwiteka atagikoze? Amosi 3:3–6.

Iburira ry'uko babiri bagendana bahuje umutima umwe, rishyirwa mu rwego rw'umutego ufata inyoni uyikuye ku isi. Inyoni ni ibimenyetso by'imiryango y'idini, kandi ubupapa ni igororero ry'inyoni yose ihumanye kandi yangwa urunuka mu Byahishuwe.

Nuko arangurura ijwi rikomeye cyane, ati: Babuloni ikomeye iraguye, iraguye, ihindutse ubuturo bw'abadayimoni, n'indiri ya buri mwuka wanduye, n'akaruri ka buri nyoni yanduye kandi yangwa. Kuko amahanga yose yanyoye ku nzoga y'uburakari bw'ubusambanyi bwayo, kandi abami bo mu isi basambanye na yo, n'abacuruzi bo mu isi babaye abatunzi kubera ubwinshi bw'ibinezeza byayo. Ibyahishuwe 18:2, 3.

Inyoni iri mu kato ni inyoni yafashwe mpiri, kandi iyo ishyanga risambana n'indaya y'i Roma rihinduka inyoni yafashwe mpiri; kandi inyoni izamurwa ikarusha izindi nyoni zose z'ubuhanuzi ni ubwo butegetsu inzu yabwo y'incuro eshatu yubatswe, bugashyirwaho ku cyumweru, mu mwanya wabwo, ari wo Shinari, ari wo Babuloni. Ni yo nyoni yakomeretse uruguma rwica mu 1798, cyangwa nk'uko Zekariya abivuga, igashyirwaho igipfundikizo cy'isasi ku gatebo kayo, ariko nyuma ikazamurwa n'inyoni z'ubupfumu n'Uburorotesitanti bw'ubuhakanyi.

Nuko marayika wavuganaga nanjye asohoka, arambwira ati: “Noneho uzamure amaso yawe, urebe iki kintu gisohoka icyo ari cyo.” Ndamubaza nti: “Ni iki?” Aransubiza ati: “Iki ni efa gisohoka.” Yongera kuvuga ati: “Uku ni ko gisa kwabo mu isi yose.” Maze, dore, hazamurwa ikibuye cya svinu gifite italanto imwe; kandi uwo ni umugore wicaye hagati muri cya efa. Aravuga ati: “Uku ni ko gukiranirwa.” Nuko amujugunya hagati muri cya efa; maze ajugunya cya kibuye cya svinu ku munwa wacyo. Nuko nzamura amaso yanjye, ndareba, maze, dore, haza abagore babiri, kandi umuyaga wari mu mababa yabo; kuko bari bafite amababa nk'amababa y'igishondabagabo; maze baterura cya efa hagati y'isi n'ijuru. Maze mbaza marayika wavuganaga nanjye nti: “Aba bajyanye he cya efa?” Aransubiza ati: “Kugicira inzu mu gihugu cya Shinari; kandi kizahashorerwa, gishyirwe aho ku nkingi yacyo bwite.” Zekariya 5:5–11.

Umutego wa Amosi ufata inyoni uyivanye ku isi, kuko ugereranya ubufatanye bubanziriza itegeko rya vuba ryo ku cyumweru, aho inyoni yo ku isi ifatirwa; kandi nk'uko Amosi abivuga, ubwo bufatanye ni ugucyahwa kwa Adventisime y'Umunsi wa Karindwi y'i Lawodikiya, kuko hazavuzwa impanda y'iburira mu murwa, ariko bo bazanga kuyumva.

Mbese impanda yavuzwa mu murwa, abantu ntibagire ubwoba? Mbese ibyago byabaho mu murwa, kandi Uwiteka atabigizemo uruhare? Ni ukuri Uwiteka Imana ntazakora ikintu na kimwe, atabanje guhishurira inama ye y'ibanga abagaragu be b'abahanuzi. Intare yararize, ni nde utazatinya? Uwiteka Imana yavuze, ni nde wabura guhanura? Amosi 3:6–8.

Intare itontoma ni yo Ntare yo mu muryango wa Yuda, igereranya Kristo igihe ashahiraho ikimenyetso ku Ijambo ry'ubuhanuzi kandi akagikuraho. Ubufatanye bugaragara bwo mu mwaka wa 2025 ni ugukikiza kwa Cestius, kandi ikimenyetso cy'abambuzi b'ubwoko bw'Imana gishyirwaho igihe mubonye babiri bagendana kandi batagombaga na rimwe kubaho icyarimwe. Roma yishyize hamwe kandi ihuje umurongo n'Abaporotesitanti ni ukwivuguruza mu magambo, kuko kuba Umuporotesitanti bisobanura kwamagana Roma.

Tuzakomeza ibi bintu mu nyandiko ikurikira.

Byatinze Guhunga Umutego'''

“Kandi nibyibukwe ko kwirata kwa Roma ari uku ko itigera ihinduka. Amahame ya Gregori VII na Inosenti III aracyari amahame ya Kiliziya Gatolika y'i Roma. Kandi iyo iza kuba ifite gusa ubushobozi, yari kuyashyira mu bikorwa ubu ifite umwete nk'uwo yabigiranye mu binyejana byahise. Abaporotesitanti ntibazi neza ibyo bakora igihe bateganya kwemera ubufasha bwa Roma mu murimo wo gushyira ku rwego rwo hejuru umunsi wa Ku Cyumweru. Mu gihe bo bashishikajwe no kugera ku mugambi wabo, Roma yo irimo igamije kongera gushyiraho ubutegetsi bwayo, no kwisubiza ubutegetsi bw'ikirenga yari yaratakaje. Niharamuka hashyizweho ihame muri Leta Zunze Ubumwe z'Amerika ko kiliziya ishobora gukoresha cyangwa kugenzura ububasha bwa leta; ko imigenzo y'idini ishobora gushyirwaho agahato n'amategeko y'isi; muri make, ko ububasha bwa kiliziya na leta bugomba gutegeka umutimanama, icyo gihe intsinzi ya Roma muri iki gihugu izaba yizewe.”

“Ijambo ry'Imana ryatanze umuburo ryerekeye akaga kari hafi kuza; nibyirengagizwa, isi y'Abaporotesitanti izamenya icyo imigambi ya Roma ari cyo by'ukuri, ari uko gusa igihe kizaba cyarenze kugira ngo ihunge uwo mutego. Iragenda ikura mu mbaraga bucece. Inyigisho zayo zirimo gukoresha ubushobozi bwazo mu mazu y'amategeko, mu matorero, no mu mitima y'abantu. Irimo kwegeranya inyubako zayo ndende kandi zikomeye, mu bwihisho bw'ibanga bwazo hazongera gukorerwa itotezwa ryayo rya kera. Mu bwiru kandi itakekwaho, irimo gukomeza imbaraga zayo kugira ngo izikoreshe ku nyungu zayo igihe kizaba kigeze cyo gutera. Icyo yifuza cyose ni umwanya urushijeho kuyigirira akamaro, kandi uwo yamaze kuwuhabwa. Vuba tuzabona kandi tuzumva icyo umugambi w'ingingo ya Kiyoma ari cyo. Umuntu wese uzemera kandi akumvira ijambo ry'Imana, ni bwo azakururira gukozwa isoni n'itotezwa.” *The Great Controversy*, 581.

“Hari isi iri mu bibi, iri mu buriganya no mu buyobe, iri mu gicucu cy'urupfu ubwacyo,—isinziye, isinziriye. Ni ba nde bafite umubabaro w'umutima wo kuyikangura? Ni irihe jwi ryayigeraho? Ibitekerezo byanjye bitwarwa bijyanwa mu gihe kizaza ubwo ikimenyetso kizatangirwa, ngo, ‘Dore Umukwe araje; nimusohoke mumusanganire.’ Ariko bamwe bazaba baratinze kubona amavuta yo kongera ku matabaza yabo, kandi bazabimenya bitinze ko imico, igereranywa n'ayo mavuta, idashobora kwimurirwa ku wundi. Ayo mavuta ni

gukiranuka kwa Kristo. Agereranya imico, kandi imico ntishobora kwimurirwa ku wundi. Nta muntu ushobora kuyibonerera undi. Buri wese agomba kwibonera ubwe imico yejeje ikavanwaho ikizinga cyose cy'icyaha.” Bible Echo, May 4, 1896.

“Ubwo narebaga imitima y’abakene irimo gupfa ibuze ukuri kw’iki gihe, kandi bamwe bavuga ko bizera ukuri bakabareka bagapfa babimye uburyo bukenewe bwo guteza imbere umurimo w’Imana, iyo ntera yabaga ibabaje cyane, maze ninginga marayika ngo ayinkureho. Nabonye ko igihe umurimo w’Imana wasabaga igice cy’umutungo wabo, nk’uwo musore wasanze Yesu (Matayo 19:16–22), bagendaga bafite agahinda; kandi ko bidatinze icyorezo kirengeje urugero kizabanyuraho kikanyaganya ibyo batunze byose, maze icyo gihe bizaba byararenze kuba batamba iby’isi, bakibikira ubutunzi mu ijuru.” Early Writings, 49.

“Yuda yabonye ko ibyo gutakamba kwe nta cyo byagezeho, maze yihutira kuva muri rya cyumba avuga ati, Birarenze! Birarenze! Yumvise ko atashoboraga gukomeza kubaho ngo arebe Yesu abambwa ku musaraba, maze mu kwiheba arasohoka ajya kwimanika.” The Desire of Ages, 722.